

Yttrande över utställt förslag för Albano och Norra Djurgården 2:2 m.fl. i stadsdelarna Norra Djurgården och Vasastaden i Stockholm (Dp 2008–21530–54)

Utgångspunkten för vårt yttrande är områdets strategiska läge i Kungl. Nationalstadsparken, som en integrerad del av Haga-Brunnsvikens engelska landskapspark och som en viktig biologisk spridningsväg. Det utställda förslaget till detaljplan strider i flera avseenden mot Miljöbalkens 4 kap. 7 §, så som lagen motiverats i regeringens förslag och riksdagens beslut.

NATIONALSTADSPARKEN OCH DESS LAGSKYDD

Albano är en del av en nationalstadspark – numera betecknad *Kungliga nationalstadsparken* – och utgör en betydelsefull del av det historiska landskap som omfattas av Miljöbalkens bestämmelser för nationalstadsparker. *”Inom en nationalstadspark får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas.”* (Miljöbalken kap. 4:7).

Regeringens förslag likställer nationalstadsparker med UNESCO:s definition av historiska landskap (heritage landscape): *”ett område som har särskild betydelse därigenom att det på grund av människans utnyttjande uppvisar eller representerar ett samhälles värden såväl i form av påtagliga fysiska spår, som genom kulturellt eller historiskt bestämda associationer.”* (Prop. 1994/95:3, s 8-9.)

Och beträffande området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården slår propositionen fast att detta område *”som helhet väl uppfyller UNESCO:s kriterier på ett historiskt landskap.”* (prop. 1994/95:3, s.9)

Skyddet gäller och går alltså ut på att bevara ett historiskt landskap.

STRIKT SKADEREKVISIT

Skyddet för detta område innebär inte totalt förbud mot ny bebyggelse och nya anläggningar men att dessa underkastas särskilda begränsningar. I författningskommentaren till lagens 7§ framhöll regeringen:

”Andra ledet av det nu aktuella stycket innebär en skärpning av den bestämmelse som enligt 3 kap. 1§ gäller också för nationalstadsparker både vad gäller de åtgärder som träffas av bestämmelsen och skaderekvisitet. Det historiska landskapets natur- och kulturvärden får således inte skadas /.../. Skaderekvisitet har inskränkts från ’påtaglig skada’ till enbart ’skada’. Med begreppet påtaglig skada avses åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan på de skyddade intressena eller som tillfälligt kan ha stor negativ inverkan på dessa /.../ Med skada i den nu aktuella bestämmelsen avses negativ inverkan av någon betydelse för de angivna värdena.” (Prop. 1994/95:3, s 49)

”Negativ inverkan av någon betydelse” betyder i det närmaste ingen skada, således ett mycket strikt skaderekvisit.

Innebörden av ”negativ inverkan av någon betydelse” har beträffande skada på naturmiljö tolkats av regeringsrätten: ”i begreppet naturmiljö ligger att det ska vara fråga om ett område av en viss storlek och att en mindre yta med enstaka träd i en i övrigt helt exploaterad omgivning inte kan betecknas som naturmiljö” (RÅ 1998 not. 101). Dvs. att intrång som innebär skada på en mindre yta med enstaka träd utgör övre gränsen för tillåten skada när det gäller naturmiljö.

Regeringsrätten har inte gjort någon motsvarande tolkning beträffande ”negativ inverkan av någon betydelse” på parklandskap och på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

INGEN FÖRÄNDRING AV SKADEREKVISITET

Med det tillägg till lagen som gjorts 2009 (prop. 2008/2009:110) medges ”*tillfälligt intrång och tillfällig skada på villkor att efter återställande av parken endast ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada kvarstår.*” (MB 4 kap. 7§ 2 st.)

Med detta tillägg medges tillfälliga intrång och skador, men utan att begreppen ”intrång” och ”skada” ändras. I denna proposition, som förelades och antogs av riksdagen 15 år efter det ursprungliga lagförslaget om nationalstadsparken, slogs fast samma begränsningar av åtgärder i parken som i den tidigare propositionen:

”Med skada avses enligt förarbetena en negativ inverkan av någon betydelse på de värden som anges i bestämmelsen. Innebörden av begreppen intrång och skada är redan preciserade i förarbetena och används nu inte i någon annan betydelse.” (prop. 2008/09:110, s. 11)

Obetydligt intrång och obetydlig skada betyder just obetydlig. Regeringsrättens utläggning anförs i propositionen som en precisering av negativ inverkan av någon betydelse beträffande naturmiljö.

PRECISERINGAR AV LAGENS INNEBÖRD I FÖRARBETENA

I förarbetena finns ett antal preciseringar av lagens innebörd.

Med avseende på eventuellt tillkommande byggnader preciserades vilka krav som ska ställas på sådana byggnader i den ursprungliga propositionen på följande sätt:

”Vid eventuell omvandling och komplettering av sådana byggnader och bebyggelsemiljöer bör särskilt uppmärksammas att åtgärdernas form och skala samt karaktären av byggnader i parkmiljö bevaras.” (s. 46 prop. 1994/95:3)

”Karaktären av byggnader i parkmiljö” förtjänar att betonas, även om uttrycket har en viss tolkningsmån.

Landskapets huvudstruktur ska bevaras:

”Syftet med nationalstadsparken är att områdets huvudstruktur i fråga om natur- och bebyggelseområden inte får ändras. Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter ska kunna fungera bör i princip inte medges. Skyddet bör däremot inte hindra etablerade verksamheter inom eller intill parken från att fungera och utvecklas i

anslutning till tidigare ianspråktagna områden. Inom ramen för skyddet bör det vara möjligt att uppföra ett begränsat antal nya byggnader inom bostadsområdena och inom områdena med byggnader för högre utbildning och vetenskaplig forskning, museiverksamhet, idrott och rekreation...Byggnadsområdena får således inte utvidgas, men väl kompletteras om kompletteringarna inte medför skada på områdets natur- och kulturvärden.” (prop. 2008/2009:110 s.6)

Så skrevs det i prop. 2008/2009:110, vilket är en direkt upprepning av vad som stod i prop. 1994/95:3. Kontinuiteten i lagstiftningen är således mycket stark.

Förtjänar att framhållas är propositionens tydliga anvisningar:

- nya byggnader som inte behövs för att befintliga verksamheter ska fungera bör därför inte medges
- etablerade verksamheter får utvecklas
- i anslutning till tidigare ianspråktagna områden
- möjligt uppföra ett begränsat antal nya byggnader
- byggnadsområdena får inte utvidgas
- men väl kompletteras

En ytterligare precisering av ny- och ombyggnadernas inriktning gavs genom formuleringen *”Byggnader och bebyggelsemiljöer som ingår i nationalstadsparken på sikt bör användas endast för ändamål som kan förenas med nationalstadsparkens syfte.”* (prop. 1994/95:3, s.46)

Den starka kontinuiteten i riksdagens och regeringens uppfattning kommer också till uttryck i synen på den övergripande inriktning som förändringar i markanvändningen ska ha.

Regeringen anförde i prop. 2008/2009:110, s.6 följande om förutsättningarna för en ändrad markanvändning i nationalstadsparken:

”Utvecklingen i nationalstadsparken bör sammantaget inriktas på att förstärka områdets natur-, kultur och rekreationsvärden och att värna den biologiska mångfalden.”

Samma sak sades i den ursprungliga prop. 1994/95:3 på sid 43.

Syftet med parken är tydligt angivet. Den ska gagna natur-, kultur- och rekreationsvärden. All ny och ombyggnation ska underordnas detta syfte.

Dessa preciseringar motiveras av en strävan att hålla nere det exploateringsstryck som riktas mot ett så stort och centralt beläget parkområde som Kungliga nationalstadsparken till ett absolut minimum. Ett konkret uttryck för denna strävan är den för ett riksintresse unika åtgärden att undanta nationalstadsparker från avvägningar mot andra riksintressen. (3 kap. 1 § MB)

PLANFÖRSLAGET STRIDER MOT LAGEN

Det utställda förslaget strider mot Miljöbalken 4 kap 7 § och dess förarbeten. Förslaget strider fullständigt mot lagen och den idé om parken som lagen ska bära upp. Den enorma byggnadsvolym, som pressas in på detta begränsade område, skulle, i sig och genom det precedensfall den skapar, utplåna nationalstadsparken som idé och företeelse. Stockholms stads planering av detta område visar på en mycket ringa respekt för den lag, som ska skydda detta riksintresse.

Det utställda förslaget strider mot Miljöbalken 4 kap 7 § på följande punkter:

- 1) Det skadar det historiska landskapets natur- och kulturvärden. De bestående skadorna på kulturlandskapet skulle bli betydande om det skulle genomföras.
- 2) Det innebär intrång i naturmiljö.
- 3) Det skadar spridningsvägarna inom parken och därmed den biologiska mångfalden.

Det utställda förslaget strider mot lagens syfte så som det givits uttryck i förarbetena:

- 4) Det ändrar områdets huvudstruktur och landskapsstrukturen.
- 5) Planförslaget innebär mycket stora huskroppar som inte kan betecknas som "hus i park".
- 6) Det tillåter nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter ska kunna fungera, bl.a. en mycket stor andel bostäder. Behovet av de nya byggnaderna och anläggningarna har inte styrkts.
- 7) 100.000 kvm nya lokaler och 1.000 lägenheter är en mycket stor byggnadsvolym som inte kan karaktäriseras som "ett begränsat antal nya byggnader".
- 8) Den befintliga verksamheten inom området är idag ingen. Den utgjordes tidigare av industri- och lagerlokaler. Någon befintlig verksamhet för undervisning och bostäder har aldrig funnits inom området.
- 9) Det bebyggda området utvidgas.
- 10) Det är inte ägnat att förstärka nationalstadsparkens natur-, kultur- och rekreationsvärden eller att värna den biologiska mångfalden, tvärtom.

Vi finner det mot bakgrund av vad som sägs – och inte sägs – i miljökonsekvensbeskrivningen häpnadsväckande att det i planbeskrivningen sammanfattningsvis sägs att planförslaget inte har några betydande miljökonsekvenser:

"Planförslaget berör en begränsad del av Nationalstadsparken och bedöms inte medföra betydande negativa konsekvenser för det historiska landskapets natur- och kulturvärden sett till parken som helhet. Planförslaget medför dock såväl positiva som negativa konsekvenser för enskilda element och värden som ingår i Nationalstadsparken. Planbeskrivning S-Dp 2008-21530-54, s.20

Således: att en betydande del av parken skadas genom planförslaget skulle inte förhindra att planförslaget genomförs eftersom inte hela parken skadas på en gång. Det är en fullständigt absurd uppfattning som svårligen kan rimma med vare sig det tidigare fastslagna skaderekvisitet – ingen skada – eller det nyligen antagna tillägget till lagen som endast medger ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada.

Vidare: även om det inte vore fråga om betydande negativa konsekvenser så strider således planförslaget mot lagens stadganden "ingen negativ inverkan av någon betydelse för de angivna värdena".

Slutligen: planbeskrivningen vidgår negativa konsekvenser – såväl som positiva. Även detta är grund nog att förklara förslaget olagligt. Lagen medger inte något kompensationsresonemang.

Planförslaget strider därtill mot stadgandena i Miljöbalken och PBL rörande miljökonsekvensbeskrivningar genom att inte redovisa och jämföra relevanta alternativ.

De förändringar som gjorts sedan den förra utställningen medför vissa försämringar och vissa marginella förbättringar men ändrar inte förslaget på något väsentligt vis. Vi yrkar att planförslaget ej fastställs.

Vi yrkar vidare att norra Albano efter de intrång och skador som gjorts till följd av bygget av Norra länken snarast efter färdigställandet av motorleden återställs så att endast en obetydlig skada återstår.

Vi yrkar också att en noggrann genomgång av området görs för att säkerställa att arkeologiska lämningar som skulle kunna skadas inte finns.

Se bilaga för en detaljerad motivering.

Richard Murray
Förbundet för ekoparken

Märtha Angert Lilliestråle
Haga-Brunnsvikens vänner

Bilaga

SKADAR DET HISTORISKA LANDSKAPET

Som anges i miljökonsekvensbeskrivningen är programområdet en del av Uggleviksdalgången. Två tydliga landskapsrum kan urskiljas: norra och södra Albano.

Utgångspunkten för bedömningen av hur det historiska landskapets värden påverkas är denna: Albano ligger på andra sidan Brunnsviken från Hagaparken och Bellevueparken och är utomordentligt viktigt för upplevelsen av dessa parker. ”Centralt för upplevelsen av Bellevueparken och Hagaparken, påpekas det i MKB:n, är det böljande landskap kring viken där vattenspegeln möter grönska, som möter himmel och där blicken leds in i dalgångarna och upp på höjderna kring viken.” (MKB s.34)

Det är därför viktigt att studera hur ny bebyggelse påverkar upplevelsen av parkanläggningarna. ”För siktstråket och därmed för upplevelsevärde från Bellevueparken mot Albano (se figur 5.2.10) innebär förslaget *negativ konsekvens* [kurs här], eftersom dalgången och horisontlinjen i öster till stora delar döljs av bebyggelsen” hette det i den tidigare MKBn. (MKB, s. 40)

En förmildrande omständighet – dock enbart sommartid – som lyfts fram i MKBn, skulle kunna vara växtligheten mellan Brunnsviken och Roslagsvägen. Den är dock i dagsläget mycket tunn (se fig. 2a, kompletterande MKB, s. 9) och det skulle även med massiva trädplaneringar komma att ta mycket lång tid att på något avgörande sätt ändra detta förhållande. ”Växtligheten mellan Brunnsviken och Roslagsvägen ger sommartid en mjukare inramning av Brunnsviken. Vintertid kommer bebyggelsen att synas tydligare. Utblicken från Kungliga begravningsplatsen mot södra Albano påverkas av planen på liknande sätt som utblicken från Bellevue. Bebyggelsen kommer härifrån sett att helt dölja horisontlinjen. Konsekvenserna bedöms bli *negativa* [kurs här].” (MKB s. 40)

De något sänkta hushöjderna i södra Albano – samtidigt som ett högt hus höjts med en våning – i det nu aktuella ”planförslaget medför en *negativ konsekvens* [kurs här] för utblicken från Bellevue, men något mindre än i tidigare utställningsförslag.” (Kompletterande MKB, s. 4). Således alltså en negativ konsekvens.

Denna negativa konsekvens ska ställas mot MKBns uppfordrande anvisning: ”Vid utformning av bebyggelsen är det viktigt att hitta en struktur i plan och höjd som stödjer avläsbarheten av Uggleviksdalgången och upplevelsen av en grön koppling mellan Brunnsvikens parklandskap och jaktparken.” (MKB, s. 28) Eftersom bebyggelsen alltså kommer att helt dölja horisontlinjen uppfyller planen inte detta viktiga krav.

”Från norra delen av Hagaparken, pelousen och stranden nedanför pelousen, syns bebyggelsen i södra Albano i mer begränsad utsträckning” anser MKB, s. 40. Om detta är det lätt att hålla med. Men från norra delen av Hagaparken är bebyggelsen i *norra* Albano desto synligare. Visserligen underordnar denna sig skogshorisonten, men den tillför ett mycket kraftigt, helt nytt element i en tidigare ostörd, grön inramning av Brunnsviken. Detta är något som helt negligerats i MKB och som också nu bortses ifrån i den kompletterande MKBn. ”Tidigare bedömning kvarstår, det vill säga att planen inte medför någon negativ konsekvens för vyn från Pelousen mot norra Albano. Att byggnadshöjden ökats med 0,6 meter medför ingen förändring sett från Pelousen.” (kompletterande MKB s. 4) Skadan är lika stor, det går det att

instämna i. Men påståendet att den nya planen, med något högre bebyggelse, liksom den tidigare, inte skulle ha någon negativ konsekvens för det historiska landskapet och upplevelsen av Haga-Brunnsviken är obegripligt för den som tar del av fig. 5a, 5b och 5c (kompletterande MKB s. 18-20). Här föreligger en mycket påtaglig negativ inverkan på det historiska landskapets kulturvärden.

Vi finner det ytterst anmärkningsvärt och logiskt orimligt i förhållande till vad som sägs i MKB att klassificera hela norra och hela södra Albano som dels ”mindre värdefullt” landskapsrum och dels ”Tåligt för förändring” (MKB fig. 5.1.7) Planbeskrivningen (s. 22) ger en helt felaktig bild av området när det beskrivs som ”mark som sedan tidigare är urbaniserad.”

I planbeskrivningen (s.5) skrivs: ”Inom planområdet finns inga registrerade fornlämningar och eftersom i princip hela området sedan länge varit exploaterat, är det mindre sannolikt att arkeologiska lämningar ska påträffas.” På så lösa grunder kan inte ett riksintresse planläggas för bebyggelse. Det är möjligt men inte säkert att här inte finns några arkeologiska lämningar. Innan plan för exploatering av Albano antas måste en noggrann genomgång av området göras för att på säkrare grund avgöra att inte viktiga kulturhistoriska lämningar skadas.

Vi vill utveckla bakgrunden ytterligare.

Albanoområdet är en tydlig del av det för stockholmsregionen så karakteristiska sprickdalslandskapet. När den gustavianska parken runt Brunnsviken planlades utnyttjades på ett synnerligen medvetet konstnärligt sätt det mellansvenska sprickdalslandskapets egenskaper, med kontrasten mellan de barrskogklädda höjderna och de fruktbara dalgångarna. På kartor från 1600-talets slut fram till mitten av 1800-talet återges så gott som alla höjderna skogbeklädda, medan dalstråken ligger öppna och tillgängliga för bete och slåtter. Från Husarviken går ett öppet stråk, en dæld, mot Uggleviken och Uggleängen (där källan är belägen) och vidare mot Albano. Någon gång i slutet av 1800-talet kan södra Albano ha börjat tas i anspråk för enklare skjul medan norra Albano ända tills Teknikhöjden byggdes var jungfrulig mark. Påståendet i Planbeskrivningen (s.4) att ”Markanvändningen inom det nu aktuella planområdet har sedan slutet av 1800-talet huvudsakligen innefattat småskalig industribebyggelse, försäljning, verkstäder, lagerverksamhet och parkeringsytor” stämmer inte – hela norra Albano var länge obebyggt.

Det var också nedanför Albanoberget som en av Djurgårdssportarna – en entré till parken– var belägen, enligt kartmaterialet från 1700-talet. En uppfattning om dessa entréer till parken ger den magnifika port som 1817 placerades vid infarten till Lantbruksakademins Experimentalfält. Den senare står numera vid entrén till södra Djurgården, strax söder om Djurgårdsbron.

Och så här är det idag: ”Från Bellevueudden, som ligger nära planområdet, är Uggleviksdalgången fortfarande avläsbar trots att Roslagsbanans banvall delvis blockerar sikten. Trädsiluetten öster om Roslagsbanan böljar vilket underlättar avläsningen.” (MKB s. 25) Denna siktlinje är markerad som ett viktigt stråk i MKBn (fig. 5.2.8).

Betydande rester av naturmiljöer finns kvar i norra Albano. Efter Teknikhöjdens hus med intilliggande byggnad tar en trädgård i kolonistugestil vid. Den besöks vilket man kan se av att grusgångar och land sköts. Därefter kommer Norra Länkens plank som inramar ett mycket stort område. Marknivåerna har i samband med bygget av Norra länken jämnats ut med grus

och ytan är idag en uppställningsplats för privatbilar, arbetsbodar och husvagnar. Här har tidigare varit trädgård och äng. Denna mark bör därför återställas till ursprungligt skick enligt lagens stadgande om tillfälligt intrång och tillfällig skada. Där planket tar slut i norr fortsätter den gamla trädgården med stora päron- och äppelträd men nu omgivna och skuggade av höga lövträd. Längst ut i spetsen nära järnvägbron växer stora ekar.

Det historiska landskapets huvudstruktur har bevarats märkvärdigt väl.¹ Dalen mellan Roslagsberget i söder och den skogsklädda bergsklacken i norr (planhandlingarnas ”Albanoskogen”) är framträdande. Värtabanan anlades på dalbotten och förändrade inte platsens topografi. Roslagsbanan kom visserligen att spärra den fria sikten österut men den byggdes å andra sidan i närmast samma läge som det forna Djurgårdsstaketet. Där porten till Djurgården en gång funnits, byggdes en viadukt över den gamla vägen bort mot Fiskartorpet, och över den nyss anlagda Värtabanan byggdes en väl tilltagen viadukt, som bevarade ett visuellt samband med dalgångens fortsättning in i den forna jaktparken. Det industriområde som successivt utvecklades i anslutning till järnvägarna vållade stora skador på landskapet såväl som på växt- och djurliv. Men industribebyggelsen är numera riven och möjligheterna har därmed öppnats att utveckla det forna industriområdet och återskapa något av den tidigare naturmiljön i enlighet med målsättning för markanvändningen i nationalstadsparken.

I tillhörande MKB karakteriseras området i överensstämmelse med vad som sagts ovan. Tre citat:

” Planområdet är en del av Uggleviksdalgången, som i sin tur är en av flera öst-västliga dalgångar på denna del av Norra Djurgården.”...” De öst-västliga dalgångarna är viktiga stråk som medger utblickar mot Brunnsviken och/eller Norra Djurgården.” (MKB s.24)

”Från Bellevueudden, som ligger nära planområdet, är Uggleviksdalgången fortfarande avläsbar trots att Roslagsbanans banvall delvis blockerar sikten. Trädsiluetten öster om Roslagsbanan böljar vilket underlättar avläsningen.” (MKB s.25)

”Från Bellevueudden ser man rakt in i södra Albano som utgör en svacka mellan Albanoberget och Albanoskogen. Udden är täckt med vegetation och sommartid är det framförallt från gångvägen nere vid stranden man visuellt kan ta in hela området. Roslagsvägen döljs delvis bakom en trädridå. I nuläget uppfattas Uggleviksdalgången som en helt grön dalgång.” (MKB s.26)

INTRÅNG I NATURMILJÖ

Ett flertal intrång i naturmiljö planeras. Vad som föreslås är inte påverkan på någon ”mindre yta med enstaka träd” utan ett ”intrång i naturmiljö”. Det gäller betydelsefulla delar och rester av det historiska landskapet.

- Planförslaget förlägger viss del av bebyggelsen till Albanoskogen. Huskropparna öster om Albanoskogen äter sig in i dess naturmark. Planförslaget förutsätter att Albanoskogen kommer att fungera som en närpark till bebyggelsen, vilket innebär olika former av påverkan på naturmarken: gångstigar, parkbänkar, en bro över Roslagsvägen m.m. Detta är i planen den enda större, kvarvarande och någorlunda intakta naturmiljön i Albanoområdet, varför det är utomordentligt viktigt att inte göra minsta intrång eller skada på den.

¹ ”Resonansbotten för områdets historiska värden är landskapet, ännu väl synligt trots stadens tillväxt nära inpå.” Syftar på Norra Djurgården och innefattar Albano. Detta framgår av karta efter s.29 ”Synliga spår från några viktiga perioder i Nationalstadsparkens historia”, i Nationalstadsparkens historiska landskap – det immateriella perspektivet, Miljö- och planeringsavdelningen, Länsstyrelsen i Stockholms län, U 19, nov. 1999.

- Ett stort antal – över 20 stycken - stora, uppvuxna träd längs med Roslagsbanan i norra Albano samt en stor grupp mindre träd närmast Albanova i södra Albano samt några stora träd strax öster om Albanova avses avverkas.
- Sammantaget uppskattar MKB att ca 40 stora träd ska avverkas inom planområdet (MKB s.65).
- Grönytor längs med Roslagsbanan i norra Albano omvandlas till väg, grönyta närmast Roslagsvägen i norra Albano exploateras. I samband med Norra Länken-bygget har ett stort grönområde i norra Albano planats ut, grusats och delvis asfalterats. Det avses nu exploateras. Enligt lagen ska det återställas så att endast en obetydlig skada återstår.
- Utanför planområdet förutsätts intrång ske dels i Bellevueparken – med en ev. ny gång- och cykelbro över Roslagsvägen söder om järnvägsbron avverkas minst 10 träd i ett rent parkområde och påverkas lika många till – dels norr om Roslagsbanan mot universitetet i Frescati i ett tätbevuxet skogsområde, också med en gc-väg.

Planförslaget lägger stor vikt vid kompensatoriska åtgärder i ett försök att hävda att planen medför en förbättring av den ekologiska infrastrukturen. De grodtunnlar, dammar och vattendrag, nyplanteringar m.m. som planeras samt gröna tak på husen ägnade att kompensera för dessa intrång skulle vara välkomna som en förstärkning av områdets ekologiska infrastruktur men är inte tillåtna om de utförs som kompensation för intrång i naturmiljö. Intrång i naturmiljö är förbjudna. Att Stockholms stad i sin ej antagna översiktsplan för Nationalstadsparken inte betecknar de områden som exploateras som naturmiljöer (MKB tab. 5.3.1 s. 57) är inte något belägg för att så är fallet.

Att minska grönytor på ett ställe och kompensera med nya på ett annat är direkt lagstridigt enligt kap 4:7 i Miljöbalken.

Det räcker med en okulär bedömning av fig. 1.a och 1.c (kompletterande MKB, s. 6 och 8) för att inse att påståendet att de gröna ytorna (ej tak) skulle mer än fördubblas med förslaget jämfört med idag är befängt (MKB tabell 5.3.1, s. 67).

SKADAR BIOLOGISKA SPRIDNINGSVÄGAR

Albano-områdets strategiska roll framgår klart av att det är den ena av de två till buds stående spridningsvägarna mellan norr och söder i parken – den ena är över Haga-Bellevue-Albano-Lill-Jansskogen, den andra är över Bergshamra-Ålkistan-Norra Djurgården. Dalgången in mot Ugglevikskärret är viktig inte endast för parkens kulturhistoriska värden. Sänkan Uggleviken – Brunnsviken, är en väsentlig biologisk spridningskorridor.

”Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur”, Stadsbyggnadskontoret, oktober 1997, är ett underlag till Stockholms stads Översiktsplan för Nationalstadsparken (antagen av kommunfullmäktige 2009, men har inte vunnit laga kraft p.g.a. överklagande). Albano naturområde (område 9 i rapporten) beskrivs i denna rapport som ett *”naturstråk med gamla grova ädellövträd, främst ek (värdekärna).”* Området rekommenderas förses med ”skyddsbestämmelser som reglerar användning, utformning och vård av särskilt värdefulla naturmiljöer och värdekärna. (s.33). I MKB däremot beskrivs Albano som industriområde som saknar naturvärden (MKB, s.59). Stadsbyggnadskontorets rekommendation i rapporten 1997 var att stärka Albano-området som spridningsväg: ”skapa ny natur och park i strategiska lägen i samband med ändrad markanvändning.” (Karta 2)

Gröna taks värde som biotoper och spridningsvägar är idag obevisat. Stor osäkerhet råder

beträffande utformning och skötsel – risk finns att det blir illa underhållna gröna fragment.

För att på allvar utveckla naturvärdena behöver ett våtmarksstråk/dammstråk i dalgången från Brunnsviken mot Lilljansskogen utvecklas. Det bör omges av park/natur i en bredare zon. Ett sådant stråk är viktigt för att stärka spridningsvägen mellan Brunnsviken/Bellevue mot Lilljansskogen och parkens sydliga delar. En sådan åtgärd är synnerligen viktig med tanke på att spridningsvägarna i övrigt är utomordentligt begränsade. De dagvattenkanaler som finns i förslaget går i hårdgjord miljö och saknar den verkan som våtmarksstråk i naturmiljö har.

I tidigare förslag har ansatser till en planering av ett brett våtmarksstråk längs Värtabanan funnits med. Men i det föreliggande förslaget försvinner det i och med överdäckningen av Värtabanan.

Själva den väldiga volymen – motsvarande 17 hötorgsskrapor – på den begränsade ytan talar sitt tydliga språk: det blir en kraftig barriär för spridningen av växter och djur. Se också fig 1 c i den kompletterande MKBn – så gott som hela ytan täcks av bebyggelse.

OMRÅDETS STRUKTUR FÖRÄNDRAS

Miljökonsekvensbeskrivningen framhåller följande förändringar av området och landskapets struktur om planförslaget skulle genomföras:

- ”Möjligheten att från Bellevue avläsa trädsiluetten öster om Albano försvinner. Bebyggelsen döljer horisontlinjen. För utblickar från Bellevueudden mot Albano bedöms planen innebära negativ konsekvens. Det visuella intrycket kan dock i någon mån mildras genom vegetationsetablering i form av gröna vegetationsridåer mellan Brunnsviken och Albano.” (MKB s.30) Vår kommentar: Dalgången, som idag är tydligt observerbar, byggs igen och upphör att utgöra ett bärande inslag i landskapsrummet. Observera att åtgärder ägnade att reparera skadan – inte upplevelsen av dalgången, men däremot den där bakom synliga trädridån – bara ”i någon mån” kan mildras genom ”vegetationsridåer mellan Brunnsviken och Albano”, f.ö. ett inslag i landskapet som skulle vara helt nytt.
- ”Utblickarna från Roslagsvägen mellan vägens korsningar med Roslagsbanan respektive Värtabanan förändras och får ett mer urbant uttryck med bebyggelsefronter där det idag är grönt eller öppet” (s. 30, MKB, jämför fig. 9a med 9c och 10a med 10c, kompletterande MKB).”
- ”Vid infart till Stockholm norrifrån kommer den nya bebyggelsen innebära att vyn med Roslagstulls sjukhus och den naturliga bergslänten ned mot Roslagsvägen delvis försvinner.” (MKB s.30) ”Bostadshuset väster om Albanova har utgått [i det nya förslaget], vilket medför en viss förbättring jämfört med tidigare utställningsförslag när det gäller möjligheten att se Albanobergets sluttning. Skillnaden är dock mycket marginell och tidigare bedömning kvarstår, det vill säga att det uppstår en negativ konsekvens när stora delar av Albanoberget döljs av bebyggelse.” (Kompletterande MKB, s. 4-5)
- ”Upplevelsen av att passera mellan två bergknallar blir dock kvar eftersom den nedre delen av bergslänten fortfarande syns. Den nya gång- och cykelbron mellan Albano och Bellevue byggs antingen ovanför befintlig järnvägsbro och får ett läge runt sex meter högre upp eller som en ny bro söder om befintlig järnvägsbro. Den nya bron påverkar landskapsbilden genom att porten mellan bergen blir mindre tydlig och läsbarheten av landskapet försämras något (se figur 5.2.22, MKB). Brons bredd och

- utformning kommer att ha betydelse för hur den upplevs.” (s.30) Denna bedömning kvarstår (kompletterande MKB s. 5).
- ”Den täta bebyggelsen innebär att staden flyttar ut utanför ”stadsporten”, vilket är en *negativ konsekvens*.” [kurs här] (MKB, s.30) Detta konstaterande ska ställas mot: ”Känslan av att staden börjar vid Roslagstull har ett högt upplevelsevärde. Värdebärare är kontrasten mellan låg bebyggelse och grönska längs Roslagsvägen och stenstadens front vid Roslagstull.” (MKB s. 39)
 - Nya träd längs Roslagsvägen bidrar dock till att kontrasten mellan grönska och stadens front vid Roslagstull upprätthålls i någon mån. Konsekvensen bedöms i viss uträkning bli *negativ för kulturmiljön*. [kurs här] (MKB s.41)
 - ”Landskapsrummet kring Söderbrunn har ett mycket högt landskapsmässigt upplevelsevärde. Rummet är visuellt avgränsat från Brunnsviksområdet av Roslagsbanans bank. Bara genom vägporten för Björnnäsvägen kan man ana Brunnsviken. Upplevelsen i rummet när man tittar västerut är dock fri himmel och man kan tänka sig att parklandskapet fortsätter på andra sidan.” (MKB s. 26) ”Planförslaget innebär att upplevelsen av att himlen möter marken bakom banvallen försvinner, vilket är en komponent i upplevelsen av att vara i en lantlig miljö. *Konsekvenserna av planförslaget* för [miljöupplevelsen] *bedöms bli negativa*. [kurs här] (MKB samrådsförslag). Denna bedömning har egendomligt nog ändrats till följande i MKB för utställningsförslaget: ” Det finns dock en stor del hög vegetation i området, bland annat allén kring Björnnäsvägen, och banvallen utgör en så påtaglig vägg att möjligheten till utblick är tämligen begränsad.” (MKB s. 28) Ändringen har gjorts trots att hushöjden i blickfånget från Söderbrunn ökats på, vilket framgår mycket tydligt vid jämförelser av fig. 8a, 8b och 8c (kompletterande MKB s. 27-29)

INTE HUS I PARKMILJÖ

De huskroppar som planeras måste för att rymma 170.000 kvm (vilket är detsamma som 17 s.k. hötorgsskrapor) bli mycket stora. De kan inte med bästa vilja i världen betecknas som ”hus i park”. Genom att inte ställas på högkant med 20 våningar utan istället läggas ned och plattas ut kommer de att uppta en mycket stor yta. Det blir två, i stort sett helt sammanhängande byggnadsvolymer. I miljökonsekvensbeskrivningen karaktäriseras planförslaget sålunda: ”Den täta bebyggelsen innebär att staden flyttar ut utanför ”stadsporten”, vilket är en *negativ konsekvens*.” [kurs här] (s.30, MKB)

DEN NYA BEBYGGELSEN AVSER INTE BEFINTLIG VERKSAMHET

I propositionen står det mycket tydligt:

”Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges.” (Prop. 1994/95:3, s 37).

Universitet är lokaliserat i huvudsak ca. ½-1 km från Albano-området. Vissa mer närbelägna delar ligger på andra sidan Roslagsvägen. Den befintliga verksamheten – den som tidigare fanns – inom planområdet var industriverksamhet. Planförslaget avser undervisning, forskning, bostäder och bostadskomplement, således inte befintlig verksamhet.

Den verksamhet som avses placeras inom planområdet bedrivs idag (eller har tills alldeles nyligen bedrivits) – är (varit) befintlig – på andra håll. Lärarutbildningen flyttas från Rålambsvägen på Kungsholmen till Albano. Resilience Center flyttas från Kräftriket till

Albano. Journalistutbildningen flyttas från Valhallavägen till Albano. Ej heller i detta avseende gäller det befintlig verksamhet.

LOKALPLAN SAKNAS SOM STYRKER BEHOV ATT BYGGA I NATIONALSTADSPARKEN

Stora delar av den verksamhet som flyttar till Albano fungerar redan – ”kompletteringen” behövs således inte för att dessa verksamheter ska fungera.

Stockholms universitet gör mycket stora anspråk på att få bygga i Kungliga nationalstadsparken. Med så stora anspråk på att få bygga i något som är ett riksintressen med ett unikt starkt skydd – riksintresset nationalstadsparken är det enda riksintresse som inte kan vägas mot andra riksintressen – kan man kräva att anspråken på något sätt styrks. Så har inte – trots många förfrågningar till Stockholms universitets ledning – skett. Någon lokalplan för universitetets framtid finns inte. Därför går det heller inte att belägga vad som tycks allom bekant för alla som idag arbetar i lokaler väster om Roslagsvägen, nämligen att universitetet planerar att överge dessa till förmån för de nya lokalerna i Albano. Det gäller f.d. Sveaplans gymnasium, f.d. Skogshögskolan och delar av Kräftriket. Personal i dessa områden är helt på det klara med att flytta till Albano när de nya lokalerna byggts där.

Kungliga tekniska högskolan uppges också efterfråga lokaler i Albano. KTH har under ett flertal år överlåtit byggnader i sitt närområde kring Drottning Kristinas väg till andra högskolor och institutioner. Inte heller KTH har presterat en lokalplan för att styrka sina framtida lokalbehov.

Alternativ till lokalisering diskuteras inte, exempelvis Norra Stationsområdet eller Norra Djurgårdsstaden – två aktuella stadsutvecklingsområden. Propositionen framhöll, mot bakgrund av restriktionerna för byggande i nationalstadsparken att det var viktigt att beakta just universitetets lokalbehov i dessa områden:

”För att tillgodose framtida behov av utveckling av universitets- och högskoleinstitutioner med anknytning till området är det angeläget att utrymmesbehoven för forskning och högre utbildning uppmärksammas särskilt vid överväganden om markanvändningen i områden som gränsar till nationalstadsparken vid Norrtull och Roslagstull.” (prop. 1994/95:3, avsnitt 9.2).

Det har staden underlåtit att göra.

NY BEBYGGELSE FÖR BOSTADSÄNDAMÅL INTE FÖRENLIGA MED PARKENS SYFTE

Den bebyggelse som planeras avser utbildning, forskning, bostäder och bostadskomplement. Högre utbildning och forskning nämns i propositionen som förenliga med syftet med nationalstadsparken². Explicit rörande Albano-området sägs: ”*En utveckling av högre utbildning och forskning samt till forskning anknuten verksamhet inom Roslagstulls sjukhusområde och småindustriområdet vid Albano torde inte förhindras av skyddet.*” (Prop.

² ”Byggnader och bebyggelsemiljöer som ingår i nationalstadsparken på sikt bör användas endast för ändamål som kan förenas med nationalstadsparkens syfte.” (prop. 1994/95:3, s.46)

1994/95:3, s 45). Däremot nämns inte bostäder och bostadskomplement. I planförslaget ingår uppskattningsvis 70.000 kvm bostäder och bostadskomplement.

Det är inte nödvändigt att bostäder och bostadskomplement ligger i omedelbar anslutning till den högre utbildningen och forskningen för att dessa ska kunna fungera. Idag är det få kategorier av arbetstagare och kunder som kan räkna med att få bo i omedelbar närhet av sina verksamhetsställen. På vissa håll kan fortfarande präster på landet påräkna en prästgård i anslutning till kyrkan. Men församlingsborna kan inte påräkna detsamma. Behovet av studentbostäder får tillgodoses i andra delar av Stor-Stockholm.

170.000 KVM ÄR INTE KOMPLETTERING

Komplettering är något som är väsentligt mindre än det som kompletteras. Planförslaget är i storlekshänseende liktydigt med att anlägga en helt ny högskola och kan inte betraktas som en ”komplettering”.

BEBYGGT OMRÅDE FÅR INTE UTVIDGAS

Jämfört med den bebyggelse som finns på området tidigare utvidgas det bebyggda området. I norra Albano utvidgas det bebyggda området mot järnvägen och mot norr. Delar av bebyggelsen äter sig också in i Albanoskogen från norr.

BRISTER I MKB

En MKB ska utreda och jämföra planförslaget med tänkbara alternativ. Någon sådan prövning har inte skett. Något lokalprogram för universitetet har inte redovisats och ej heller har andra lokaliseringar prövats. Hela planeringen förefaller därför vara ett spekulativt exploateringsföretag. Detta är så mycket märkligare som att i det närbelägna KTH-området och i området vid Norrtull – Sveaplans gymnasium och Wenner Gren Center – det finns lediga lokaler eller lokaler som skulle kunna omvandlas till universitetslokaler.

I propositionen 1994/95 nämns just angränsande områden som kan vara lämpliga för universitet och högskolor.³

Dock har inga alternativa lösningar för att tillgodose universitets (opreciserade och ej styrkta) framtida lokalbehov presenterats, undersökts och jämförts med det föreliggande förslaget. I närområdet i Norra stationsområdet pågår detaljplanearbete. Trots närheten till KI, WGC, KTH och SU utreds detta inte som ett lokaliseringsalternativ. Ej heller diskuteras möjligheten att bygga studentbostäder där och bara i ytterst begränsad omfattning i den närbelägna Norra Djurgårdsstaden.

Nollalternativet – att lämna området som det ser ut idag efter avröjning och bygget av Norra Länken – saknar dessutom relevans. Ett relevant nollalternativ vore att redovisa en utveckling av området till en betydelsefull del av den engelska parkens inramning och ett grönområde av betydelse för spridningen av växter och djur inom parken. Att pröva om detta vore förenligt

³”För att tillgodose framtida behov av utveckling av universitets- och högskoleinstitutioner med anknytning till området är det angeläget att utrymmesbehoven för forskning och högre utbildning uppmärksammas särskilt vid överväganden om markanvändning i områden som gränsar till nationalstadsparken vid Norrtull och Roslagstull.” (Prop. 1994/95, s. 43.)

med en viss bebyggelse – av väsentligt mindre omfattning än i föreliggande förslag – skulle vara ett relevant och intressant alternativ. Tidigare diskuterade förslag med en byggnadsvolym på ca. 40.000 kvm och ett natur/våtmarksstråk längs Värtabanan vore ett givet alternativ att jämföra med det föreliggande.

I det historiska landskapet värden ingår även vägar. Roslagsvägen – den gamla landsvägen - har ett egenvärde som skulle kunna tydliggöras på ett mjukt och harmoniskt sätt med andra trafiklösningar och även göra det möjligt för Kräftriket och Albanos institutioner att landskapsmässigt växa ihop. Det förutsätter att Roslagsvägen på sträckan mellan Roslagstull och korsningen med Roslagsbanan skulle grävas ned. Det är ett intressant alternativ som borde ha utretts och jämförts med det föreliggande förslaget. Förutsättningarna är goda att göra detta eftersom vägen här går över en bergsrygg. Förtjänsterna vore 1) friare planering av den nytillkommande bebyggelsen i Albanoområdet, 2) möjlighet att skapa ett sammanhängande institutionsområde med god tillgänglighet där både Albano och Kräftriket ingår, 3) möjlighet att få bort trafikens ljud- och ljusstörningar i Haga-Brunnsviken, 4) möjlighet att kraftigt förstärka den biologiska spridningsvägen mellan Brunnsviken/Bellevue och Lilljansskogen och 5) ett återskapande av en Roslagsväg i en historisk utformning. Idag är Roslagsvägen hårt trafikerad och kommer att så förbli även när Norra Länken är färdigbyggd.

En viktig aspekt som inte tagits upp i MKB:n är störningar i form av ljus och ljud, bortsett från trafikbuller i studentbostäder. Brunnsviken är idag redan svårt bullerstörd från Roslagsvägen. Ljuspåverkan från vägen är likaså stark och skadar den engelska landskapsparkens värde. Planförslaget gör inget för att förbättra situationen. Det vore fullt möjligt – inte minst med tanke på att en ny motorväg byggs under mark i samma sträckning – att reducera antalet körbanor och smalna av Roslagsvägen.

Förbundet för Ekoparken

Richard Murray

Haga-Brunnsvikens Vänner

Märtha Angert Lilliestråle